

Kritická analýza termínu divadlo jedného herca v slovenskom a českom teatrologickom kontexte

A Critical Analysis of the Term 'Solo Theatre' in the Context of Slovak and Czech Theatre Studies

DAGMAR INŠTITORISOVÁ

Katedra žurnalistiky a nových médií, Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

DORA ČECHOVA

Vysoká škola kreatívnej komunikácie v Prahe

ABSTRAKT: Prípadová štúdia skúma relevantnosť doterajších výkladových foriem pojmu divadlo jedného herca v českom a slovenskom teatrologickom kontexte (vrátane prekladových prác) z recepčného hľadiska. V prvej časti sú prezentované výsledky podrobnej archeológie pojmu divadlo jedného herca v dostupných vedeckých, odborných a popularizačných českých a slovenských, predovšetkým teatrologických slovníkoch od konca 19. storočia po súčasnosť. V druhej časti sa štúdia formou obsahovej kvalitatívnej kritickéj analýzy zaoberá adekvátnosťou vysvetľovania tohto termínu, a to na príklade dvoch materiálov. Prvým je zborník Vladimír Justla a kolektívu s názvom *Divadlo jedného herca* (1989) a druhým heslo s rovnakým názvom v *Teatrologickom slovníku* Petra Pavlovského a kolektívu (2004). V texte sú výklady termínu skúmané z hľadiska ich previazanosti s dobou vzniku, jasnosti interpretácie, zastúpenia základných inscenačných zložiek, šírky výrazovej škály a čiastočne aj interdisciplinárneho prístupu. Výsledkom štúdie je návrh formulácie pojmu, v ktorom sa s termínom divadlo jedného herca usúvzťažňujú pojmy najčastejšie sa vyskytujúce v analyzovaných zdrojoch, napríklad monológ, monodrama, stand-up, one man/women show, autorské čítanie a podobne.

ABSTRACT: This case study examines the relevance of existing interpretations of the term 'solo theatre' within Czech and Slovak theatre studies from the perspective of reception. The first part presents the results of the detailed archaeology of the term 'solo theatre' in available scholarly, specialised, and popularising Czech and Slovak dictionaries, primarily theatrical ones, from the late nineteenth century to the present. In the second part, the study investigates the adequacy of definitions of this term through qualitative critical content analysis using the example of two materials. The first is the anthology by Vladimír Justl et al., *Divadlo jedného herca [Solo Theatre]* (1989), and the second is the entry with the same title in *Teatrologický slovník [Theatrical Dictionary]* by Petr Pavlovský et al. (2004). The text examines these interpretations with regard to their historical context, clarity of definition, presence of fundamental staging elements, scope of expressive range, and, to a certain extent, their interdisciplinary approach. The outcome of the study is a proposed formulation of the concept, in which the term 'solo theatre' is associated with the most frequently occurring forms in the analysed sources, such as monologue, monodrama, stand-up, one-man/one-woman show, authorial reading, and similar formats.

KLÚČOVÉ SLOVÁ:

divadlo jedného herca, teatrologické texty, slovenský a český divadelno-teoretický kontext, obsahová kritická analýza

KEYWORDS:

solo theatre, one-person theatre, theatrical texts, theatre studies texts, Slovak and Czech theatre-theoretical context, critical content analysis

Úvod

Po roku 1989 v slovenskej, ale aj českej divadelnej kultúre významne narástol počet nezriaďovaných divadiel, ktoré sa prevažne, prípadne výsostne venujú rôznym žánrom a formám divadla jedného herca. Vo väčšom rozsahu než predtým sa s nimi pracuje aj v ostatných typoch inštitúcií, t. j. v zriaďovaných či v súkromných profesionálnych divadlách.

Uvedený termín sa v slovenskej a v českej teatrologii začal používať pomerne neskoro, až v sedemdesiatych rokoch 20. storočia.¹ No už v osemdesiatych rokoch sa divadlo jedného herca stalo významným, podnetným a veľmi rozšíreným divadelným a kultúrnym fenoménom. V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch vznikli dve medzinárodné podujatia, ktoré existujú dodnes: prehliadka *Divadlo jedného herca* v Chebe (1981) a festival *Sám na javisku* v Trenčíne (1995). Počnúc sedemdesiatymi rokmi sporadicky vychádzali aj odborné publikácie, napríklad knihy s rovnakým názvom *Divadlo jedného herca* od hercov Rudolfa Waltera (1970)² a Miroslava Částka (1980)³ či dve slovenské monografie venované herečke Milke Zimkovej od Miloša Mistríka (2011)⁴ a Antona Kreta (2017)⁵.

Zatiaľ čo slovenská i česká divadelná prax veľmi rozsiahlo menila výrazovú a významovú škálu formy divadla jedného herca, tak teatrologická reflexia na ňu prostredníctvom odborných či vedeckých monografií, slovníkov, zborníkov alebo štúdií nereagovala v dostatočnej miere, a to vrátane prekladovej literatúry. Doposiaľ poslednou tematicky ucelenou odbornou publikáciou je zborník *Divadlo jedného herca*, ktorý v roku 1989 vznikol pod vedením českého teatrologa Vladimíra Justla. Heslo výkladového charakteru, v ktorom sa pojem divadlo jedného herca vysvetľuje aj v historických súvislostiach, sa zase nachádza vo vedeckom slovníku *Základní pojmy divadla. Teatrologický slovník* z roku 2024, ktorý bol koncipovaný pod vedením českého teatrologa Petra Pavlovského v roku 2004.⁶ Len malá pozornosť sa na

1 PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Základní pojmy divadla. Teatrologický slovník*. Praha : Libri : Národní divadlo, 2004, s. 74 – 75.

2 WALTER, R. *Divadlo jedného herca*. Praha : Divadelní ústav, 1970.

3 ČÁSTEK, M. *Divadlo jedného herca*. Praha : Divadelní ústav, 1980.

4 MISTRÍK, M. *Milka Zimková. Aktorka slowacka*. Wrocław : Wrocławskie Towarzystwo Przyjaciół Teatru, 2011.

5 KRET, A. *Milka a jej monodramatické divadlo*. Bratislava : Pozsony/Pressburg/Bratislava, 2017.

6 Vzhľadom na tematické zameranie štúdie a jej limitovaný rozsah sme do predvýskumu nezahrnuli analýzu výrazových prostriedkov formy divadla jedného herca v historickom priereze. Oboznámiť sa s nimi je možné v rôznej literatúre dejinného či teoretického charakteru. Z historického hľadiska ide o rôzne sólové výstupy, medzihry, monodrámy, monológové hry potulných hercov, ale aj spevákov, hudobníkov ako spilmanni, trubadúri, iokulátori, ígrici, vaganti, mastičkári atď. Viac o tom, popri dejinách svetového divadla či jednotlivých divadelných kultúr, pozri napr. НЕЧАЄНКО, Т. В. Театр одного актора: комплементарність засобів і прийомів ідейно-емоційної виразності сценічного формотворення монови́став (Divadlo jedného herca: komplementárnosť prostriedkov a techník ideovej a emociónálnej expresivity javiskového formovania monológov). In *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*, 2024, roč. 25, č. 1, s. 406. [online]. [cit. 15. 06. 2025]. Dostupné na internete: <https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/302109>. V českém teatrologickom kontexte napr. SCHMARC, V. Středověký Mastičkář – nesmiřitelný svár hlavy a zadnice. In *Divadelní revue*, 2006, roč. 17, č. 2, s. 3 –13; tiež SVEJKOVSKÝ, F. Mastičkář. In SVEJKOVSKÝ, F. *Z dějin českého dramatu. Latinské a latinskočeské hry tří Marií*. Praha : Karlova univerzita, 1966, s. 108 – 133 a i. V slovenskom teatrologickom kontexte napr. MINÁRIK, J. Starodávne monológy, dialógy a dramatické scénky. In *Slovenské divadlo*, 2001, roč. 49, č. 4, s. 294 – 315 a i.

Slovensku venuje pojmom používaným v zahraničí (one (wo)men show či stand-up⁷), pretože sa do českej a slovenskej umeleckej praxe či teoretického uvažovania dostali až po roku 1989, a to aj v súvislosti s rozšíreným chápaním obsahu pojmu divadlo jedného herca samotnými divadelnými tvorcami, vzhľadom na zmenenú spoločensko-politickú situáciu.

ZMAPOVANIE KONCEPCIÍ V EXISTUJÚcej LITERATÚRE

Do sedemdesiatych rokov 20. storočia sa v odborných, vedeckých a popularizačných slovníkoch najčastejšie pracovalo s pojmom monodráma či monológ, aj vo význame monologická dramatická forma.⁸ Od konca 19. storočia po deväťdesiate roky 20. storočia však viaceré slovníky nielenže neobsahujú pojem divadlo jedného herca ako samostatné heslo, ale termín nie je ani súčasťou iných hesiel ako monodráma, monológ, prípadne chýba aj vysvetlenie pojmu monodráma. Ojedinelo sa pojem divadlo jedného herca považuje za zhodný s termínom monodráma, prípadne za žáner. Až v slovníkoch, ktoré vznikli v 21. storočí, sa popri samostatných heslách divadla jedného herca začína pracovať aj s pojmi, ktoré sú mu významovo blízke, napríklad one-man, one-woman show či stand-up.⁹

Termíny monodráma a divadlo jedného herca sa ako jedno spoločné heslo nachádzajú až v online slovníku na webovej stránke *Databáze českého amatérskeho divadla* (2005 – 2006), a to v sekcii *Pojmy*. Považujú sa za rovnocenné, t. j. vo vysvetlení sa nerozlišuje medzi chápaním monodrámy ako žánru a divadla jedného herca ako inscenačnej formy. Pod oboma pojmi sa rozumie „divadelné predstavenie, ktoré je postavené na sólovom prejave jediného účinkujúceho/herca/herčky (...) pričom do

⁷ Napr. literárne vedkyne Lena Ivančová a Viktória Smoradová upozorňujú, že popkultúrna forma stand-up comedy síce vznikla začiatkom 20. storočia, ale stand-up patrí k jedným z najstarších foriem humoru, ktorá má prepojenie s ľudovým rozprávaním či folklórom. Na Slovensku sa začal rozvíjať až v 21. storočí. Pozri IVANČOVÁ, L. – SMORADOVÁ, V. K vymedzeniu stand-up comedy na Slovensku. Genologické, spoločensko-kultúrne a jazykovo-štylistické špecifiká. In *Slovenské divadlo*, 2022, roč. 70, č. 4, s. 348 – 360. DOI: <https://doi.org/10.31577/sd-2022-0024>. Do historických súvislostí uvádza stand-up comedy tiež štúdiá MINTZ, L. E. Standup Comedy as Social and Cultural Mediation. In *American Quarterly*, 1985, roč. 37, č. 1, s. 71 – 78 a i. V rámci predvýskumu konštatujeme, že termín one (wo)men show sa nenachádza v zahraničných slovníkoch (napr. *The concise oxford companion to the theatre* *The concise oxford companion to the theatre*. (Ed. P. Hartnoll). Oxford – New York : Oxford university press, 1996; tiež *The Penguin dictionary of the theatre*. London : Market House Book, 2004; tiež CORVIN, M. *Dictionnaire encyclopédique du théâtre II. L – Z*. Paris : Bordas, 1995). Obdobne tiež neobsahuje termín divadlo jedného herca práca SEMIL, M. – WYSIŇSKA, E. *Słownik współczesnego teatru*. Warszawa : Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1990 a i.

⁸ Podľa Monológ. [Heslo]. In *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2. M – Ž*. Bratislava : Veda, 1990, s. 77.

⁹ Uvedené vyplýva z analýzy ôsmich dostupných slovníkov. Boli nimi: *Ottův slovník naučný* (1888 – 1909), ktorý neobsahuje ani heslo *Monodráma*; ČVANČARA, K. *Divadelní příručka. Podrobné návody, pokyny a rady se zvláštním zřetelom na ochotnictvo venkovské*. Praha : Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1914; MÜLLER, V. *Malý divadelní slovník*. Brno : Městské kulturní středisko, 1977; KRET, A. *Pokus o výklad a spresenie niektorých pojmov a termínov z oblasti dramatického umenia*. Banská Bystrica : Akadémia umení, 1998; POŠÍVAL, Z. *Základy pojmu v dramatickém umění. Volně podle Otakara Zicha*. Praha : Středočeské krajské kulturní středisko, 1988; *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 1. A – L*. Bratislava : Veda, 1989; *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2. M – Ž*. Bratislava : Veda, 1990 a MIKOLA, M. *Vademecum začínajúceho divadelníka. Minimum*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 1998, s. 47 – 84.

divadla jedného herca je možné zaradiť aj stand-up¹⁰. Nie je tiež dôležité, či účinkujúci interpretujú jednu alebo viacero postáv, a konštatuje sa, že jednota času a ani miesta nie je potrebná.¹¹ Vysvetlenie oboch sa teda nelogicky a veľmi úzko vzťahuje iba na klasicistickú stavbu drámy.

Oba pojmy sa ako jedno spoločné heslo vyskytujú aj v odbornej publikácii slovníkového a prehľadového charakteru českého teatrológa Svetozára Vítka s názvom *Dramatické umění* (1988), a to v súvislosti s prehľadom žánrov v kapitole 4. *Žánry dramatického umění*. Ide o heslo *Monodrama*, pričom monodráma sa v ňom chápe ako alternatíva termínu divadlo jedného herca a oba pojmy sú vysvetlené ako „inscenácia s jediným účinkujúcim“.¹² Heslo je pomerne stručné, pretože je rozšírené iba o pojmy monologická hra a komorná hra s odôvodnením, že ich spája malý počet hercov,¹³ ich zhodný výklad teda nie je odôvodnený.

Len okrajovo je termín divadlo jedného herca použitý v hesle *Monológ* v slovníku kolektívu autorov *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2. M – Ž* (1990), ktorý vznikol pod vedením slovenského divadelného a literárneho vedca Rudolfa Mrliana.¹⁴ Monológ sa nelogicky považuje za žáner nielen pre divadlo jedného herca, ale aj pre komické a sólové výstupy, monodrámu a divadlo malých javiskových foriem. Heslo uvádza i jeho špecifické postavenie a funkcie v hranom filme, televíznych dramatických dielach či v hudobnom divadle, pričom všetky vyššie uvedené formy chápe ako monologické dramatické útvary, ktoré sú „príležitosťou na všestranné využitie kreatívnosti herca“.¹⁵ Výklad monológu ako žánru nie je argumentačne podopretý žiadnymi príkladmi, a to na rozdiel od iných jeho základných znakov, keď sa v slovníku uvádzajú konkrétne príklady činoherných, hudobných (atď.) dramatických textov.

Po prvý raz má termín divadlo jedného herca samostatné heslo, aj keď pomerne malého rozsahu, až v prekladovej práci, a to v *Divadelnom slovníku* francúzskeho teatrológa Patrica Pavis (2004).¹⁶ Považuje ho za obsahovo totožný s pojmi one-man alebo one-woman show,¹⁷ pričom pod ním chápe „predstavenie jedného herca/herečky, ktorý/á hrá jednu alebo viacero postáv. Má obmedzenú dĺžku a často sa venuje iba jedinej postave.“¹⁸ Pavis hlavne z výrazového hľadiska poukazuje na

10 *Monodrama, divadlo jedného herca*. [Heslo]. [online]. [cit. 26. 06. 2025]. Dostupné na internete: <https://amaterskedivadlo.cz/index.php?data=pojem&id=280>. Citáty z českého jazyka prel. D. Inšitorisová.

11 Tamže.

12 VÍTEK, S. *Dramatické umění. Úvod do studia. Systematický výklad*. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988, s. 42.

13 Tamže.

14 Monológ. [Heslo]. In *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2. M – Ž*, s. 77.

15 Tamže.

16 Napríklad vo francúzskom vydaní z roku 1987 ešte heslo one-man alebo one-woman show chýba. Pozri PAVIS, P. *Dictionnaire du Théâtre*. Paris : Messidor, 1987. Preklady slovníka do českého a slovenského jazyku vychádzajú z francúzskeho vydania v roku 1996, pričom Pavis každé vydanie slovníka dopĺňal o nové heslá.

17 V rámci iných kultúr ho Pavis uvádza ako zhodný pre francúzsky, anglický a španielsky jazyk, pre nemecký jazyk ide o termín Einmann Theater. Upozorňuje tiež, že jeho najrozšírenejšia podoba pochádza z kabaretu (music-hallu) a z výrazového hľadiska ho charakterizuje ako recitál alebo kabaretný (estrádny) výstup. Za vhodnejšie sa považujú termíny ako theatre of solo actor či theatre of solo puppeteer, ktoré ale nemajú uvedený slovenský ekvivalent. Podľa PAVIS, P. *Divadelný slovník*. Bratislava : Divadelný ústav, 2004, s. 119.

18 Tamže.

prepojenie divadla jedného herca s anglickým kabaretom, spevným recitálom a estrádnym štýlom. Tým tiež zdôvodňuje jeho neprijatie určitými skupinami divadelných umelcov a dokladuje, prečo sa tento termín nedá všeobecne aplikovať na divadelnú prácu. No ak by sme aj prijali oba pojmy – divadlo jedného herca a one (wo)man show – ako významovo zhodné, v hesle stále chýba aspoň zmienka o činoherných podobách divadla jedného herca, prípadne o jeho vývine v rámci histórie divadla. Je teda nevyvážené tak z hľadiska inscenačných zložiek, ako aj zachytenia výrazovej škály aspoň na elementárnej úrovni.

V hesle *Monodráma* Patrice Pavis rozšíril jej charakterizáciu o dva ďalšie významy. V prvom chápe monodrámu ako žáner, v druhom vychádza z najvšeobecnejšieho výkladu, keď sa monodráma považuje za hru „s jednou postavou alebo prinajmenšom pre jedného herca (ktorý môže stelesniť viacero rol)“.¹⁹

Zatiaľ ostatným slovníkom, ktorý sa danej problematike aspoň okrajovo venuje, je *Slovník divadelných profesionalizmov* (2019).²⁰ Neobsahuje síce samostatné heslo, ale divadlo jedného herca vysvetľuje pri výraze one man show (chýba pojem one-woman show), keď ho chápe ako jeho slovenský ekvivalent. Veľkým pozitívom tohto hesla je, že uvádza až štyri základné významy termínu, v ktorých je zahrnutá tak súčasná umelecká divadelná prax, ako aj teoretická reflexia. Pojem sa vysvetľuje ako (1) divadlo jedného herca (divadlo), (2) monodráma (žáner), (3) zábavný žáner, v ktorom účinkuje iba jeden herec a (4) termín označujúci „sólujúceho“ herca, ktorý účinkuje bez spolupráce s hereckými partnermi.²¹

KRITICKÁ OBSAHOVÁ ANALÝZA DVOCH KONCEPCIÍ

a) Zborník *Divadlo jedného herca* (1989)

Sumarizujúci zborník *Divadlo jedného herca* zostavovateľa Vladimíra Justla zachytáva aktuálne dobové skúsenosti divadelných tvorcov i teoretické myslenie a poznatky o divadle jedného herca. Je rozčlenený do šiestich tematických celkov: *Dramatičtí autoři, Dramaturgové a režiséři, Herci, Ti ostatní, Nejen ohlédnutí, Dokumentace a Přílohy*. Zborník prináša množstvo podnetných praktických skúseností s formou divadla jedného herca, aj informácie o netradičných hereckých, autorských či režijných postupoch pri jeho vytváraní. Vo svojej podstate je veľmi precízne a s nadhľadom koncipovaný dobový svedectvom o typických výrazových prostriedkoch divadla jedného herca. Štvrtá a piata kapitola obsahujú prevažne príspevky českých teatroológov,²² ktoré majú teoretický charakter; v tejto štúdii sa budeme venovať práve im.²³

¹⁹ PAVIS, P. *Monodráma*. Tamže, s. 268.

²⁰ ORGOŇOVÁ, O. – BOHUNICKÁ, A. – ZAMIŠKOVÁ KRAJČ, B. – PAŠUTHOVÁ, Z. *Slovník divadelných profesionalizmov*. Bratislava: Vysoká škola múzických umení, 2019.

²¹ Tamže, s. 108.

²² Slovenskí teatroológovia a teatrologičky do zborníka neprispeli.

²³ Ostatné príspevky sú referenciami vtedajších významných českých a slovenských tvorcov divadla jedného herca, ako sú napr. Nataša Tánská, Arnošt Goldflam, Martin Porubjak, Peter Scherhauser, Petr Oslzlý, Květa Fialová, Adela Gáborová, Milka Zimková a ďalší. Reflektujú v nich predovšetkým svoje osobné skúsenosti s jeho rôznymi variantmi. Predposledná časť zborníka obsahuje súpis českých inscenácií od roku 1945, register predstavení, vrátane

Zásadný pohľad na definovanie podstaty formy divadla jedného herca ponúka príspevok Petra Pavlovského s názvom *Divadlo jedného herca z hľadiska obecné teorie umění (kvalitativní aspekty druhů umění)*. Vtedajší boom inscenácií divadla jedného herca nepovažuje za znak krízy divadla, ale za využitú možnosť hercov obnoviť svoju občiansku dôstojnosť, umeleckú suverenitu, slobodu voľby inscenovaného titulu či režiséra, aj za príležitosť vyjadriť svoje „estetické, noetické a predovšetkým etické postoje“²⁴, t. j. nepovažuje ich iba za „kšeft“. Z historického, kvantitatívneho a hlavne z taxonomického hľadiska vníma divadlo jedného herca ako umelecký druh, pretože napĺňa stále rovnaké kritériá, ktoré umožňujú vnútorne členiť všetky druhy umenia.

Pavlovského tvrdenie, že komorné divadlo môže byť označením tak druhovým, ako aj žánrovým, pretože sa týka malého počtu hercov alebo malého počtu postáv, však vyznieva problematcky. Neberie totiž do úvahy, že podstatou žánrového pôsobenia divadelného diela je jeho tvarovanie vo výrazovej a významovej škále od komického smerom k tragickému (Aristoteles). No z hľadiska taxonómie možno s Pavlovského charakterizáciou žánru ako kvalitatívneho estetického aspektu umeleckých diel iba súhlasiť. Ten nesúvisí s počtom postáv v dramatickom texte, ako to autor uvádza pri vysvetľovaní podstaty pojmov monodráma či duodráma, t. j. s určenosťou textu pre jednu alebo dve postavy, aj keď drámu primárne považuje za žáner. Na základe uvedeného môžeme vyvodiť, že termín monodráma je označením žánrovej charakterizácie inscenácie (aj dramatického textu)²⁵, pričom predpony mono či duo ich typovo špecifikujú. Pomenovanie divadlo jedného herca, ale aj divadlo dvoch hercov, je ich kvantitatívne druhovým označením. Pavlovského príspevok tak predstavuje cenný pokus v kontexte umenovieď logicky vysvetliť spojenie predpôň (mono, duo) a slov (dráma).

Veľkým pozitívom príspevku od Václava Königsmarka s názvom *K otázce autorského a inscenačního pojetí divadla jedného herca* je zameranie sa na problematiku základných spôsobov dialogizácie dramatických či literárnych textov na príkladoch vtedajšej autorskej a inscenačnej praxe, vrátane divadelných predstavení hostujúcich na festivale Divadlo jedného herca v Chebe. Königsmarkovo teoretické uvažovanie vychádza aj z porovnania monodramatických foriem v starovekom Grécku so súčasnosťou, keď sa legitímymi prostriedkami stali nielen prezentácia vnútorného hlasu postavy, ale i konfrontácia subjektu postavy a hereckého subjektu, dialogizácia nielen formou rozhovoru postavy so sebou samou či imaginárnou postavou, ale aj vytvorením väzby s divákmi.²⁶ Königsmark tiež konštatuje, že v súčasných

---

chronologického, register účinkujúcich uvedených v zborníku a súpis monodram, ktoré vydala DILIA v rokoch 1961 – 1989. V poslednej časti sa nachádzajú preložené úryvky z rôznej zahraničnej literatúry, napr. časť štúdie švédskej teatrologičky Kristen Gram Holströmovej s názvom *Monodrama* z jej rovnomennej monografie (1967), amerického divadelníka Richarda Schechnera s názvom *Sestup a pád (americké) avantgardy* (1981) atď.

24 Podľa PAVLOVSKÝ, P. *Divadlo jedného herca z hľadiska obecné teorie umění (kvalitativní aspekty druhů umění)*. In *Divadlo jedného herca. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*. (Ed. V. Justl). Praha : Svaz českých dramatických umělců, 1989, s. 117.

25 Tamže, s. 121.

26 KÖNIGSMARK, V. *K otázce autorského a inscenačního pojetí divadla jedného herca*. Tamže, s. 142.

inscenáciách prevažujú dva základné typy ich tvorby, a to interpretačný vo význame inscenačného výkladu konkrétnych, najčastejšie monodramatických textov, a autorský, keď sa text vytvára v rámci autorskej inscenácie. Z významového hľadiska je podnetné tiež jeho tvrdenie, že pomerne mnoho postáv má alegorický charakter, hodnotnou je i poznámka o ojedinelosti práce s pásmom, ktorá je príznačná pre Ivana Vyskočila.

Príspevok Vladimíra Justla s názvom *Čtvrtstoletí „DJH“ ve Viole aneb chvála slova* je primárne poetologickou analýzou inscenácií divadla jedného herca v pražskom Divadle Viola. Justlov prínos spočíva aj vo vysvetlení veľmi osobitého spôsobu tvorby viacerých postáv, a to u českého divadelníka a herca Rudolfa Waltra (1894 – 1966), pre ktorého bola typickou kombinácia recitácie s divadelnými postupmi. Napríklad pri prednese prozaického textu vytvoril postavu, ktorá splývala s autorom, pričom sa s nimi oboma na niektorých miestach ako herec stotožnil.²⁷ Text Víta Závodského s názvom *Jeden herec = divadlo* je zase miniportétom Miroslava Částka (1937 – 2021), ktorého považuje za jedného z priekopníkov divadla jedného herca. Z teoretického hľadiska je podnetné Závodského poukázanie na vytváranie postavy aktivizáciou diváka prostredníctvom jeho pozvoľného či priameho zapájania do inscenačného diania aj formou jarmočných kúskov, pričom mu nikdy nešlo o ich happeningový prístup.²⁸

b) Heslo *Divadlo jedného herca* v *Teatrologickém slovníku* (2004)

Prvým samostatným heslom veľkého rozsahu, koncipovaným z teoretického aj historického²⁹ hľadiska, je *Divadlo jedného herca* v *Teatrologickém slovníku* kolektívu autorov, ktorý bol vytvorený pod vedením českého teatrológa Petra Pavlovského.³⁰ Výklad termínu divadlo jedného herca je tu najrozsiahlejší i najkomplexnejší zo všetkých hesiel analyzovaných v tejto štúdii. K jeho veľkým pozitívam patrí skutočnosť, že sa v ňom neodkazuje iba na divadelné teoretické a dejinné súvislosti, ale sú nachádzané paralely s inými druhmi umenia či kultúrnymi prejavmi. Zvolený prístup k štruktúre hesla zároveň umožňuje záujemcom o danú problematiku vyhľadať špecializovanú odbornú a vedeckú literatúru, ktorá sa hlbšie venuje vymenovaným sólovým formám.

Vzniku slovníka prechádzal dlhoročný výskum, súčasťou ktorého bolo publikovanie viacerých základných hesiel vo vedeckom časopise *Divadelní revue* (1998 – 2001), vrátane vyhodnotenia prvých rokov jeho tvorby z koncepčného hľadiska. Medzi tu publikovanými heslami³¹ je aj *Divadlo jedného herca*³², ktoré po obsahovej strán-

27 JUSTL, V. Čtvrtstoletí „DJH“ ve Viole aneb chvála slova. Tamže, s. 161.

28 ZÁVODSKÝ, V. Jeden herec = divadlo. In *Divadlo jedného herca. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*, s. 168.

29 Ide o predstavenie najreprezentatívnejších osobností divadla jedného herca v českom divadle 20. storočia.

30 PP – AZ [P. Pavlovský – A. Zemančíková]. Divadlo jedného herca. [Heslo]. In PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Základní pojmy divadla. Teatrologický slovník*. Praha: Libri & Národní divadlo, 2004, s. 74 – 76.

31 Ide napríklad o heslá ako *Divadlo*, *Divadelní inscenace*, *Divadelní představení*, *Divadelnost*, *Teatralita*, *Teatralnost*, *Rekvizita*, *Pantomimus* atď.

32 PAVLOVSKÝ, P. – ZEMANČÍKOVÁ, A. Divadlo jedného herca. [Heslo]. In *Divadelní revue*, 2000, roč. 11, č. 2, s. 91 – 94.

ke obsahuje všetky základné charakteristiky nachádzajúce sa v slovníkovej verzii z roku 2004. V nej je divadlo jedného herca charakterizované ako kvantitatívny komorný druh divadla, ktorý sa vyskytuje vo všetkých jeho druhoch, týka sa každého žánru a je preň typická vysoká miera interaktívneho kontaktu s divákom.

V hesle sa napríklad uvádza i to, že monodráma ako žáner nie je bytostne vlastná bábkovému divadlu, kde jeden herec bežne interpretuje viacero postáv aj s pomocou bábok. Pri pohybovom a nonverbálnom divadle jedného herca heslo konštatuje, že ide o sólové formy ako klauniáda a pantomíma. Autori hesla si však uvedomujú, že „hranice divadla jedného herca sú neostre, v najširšom zmysle slova je totiž divadlom jedného herca každé sólové ‚živé‘ umelecké vystúpenie (vrátane hudobného) pred autentickým publikom; teda aj každá sólová performancia, napríklad výtvarné konceptuálne dielo, keď je telo performeru vizuálnym objektom.“³³ Do hesla sú tiež zahrnuté sólový tanec, sólová recitácia (vrátane literárnych performerov) či autorské čítanie, ktoré je typom autorského divadla jedného herca, sólová zvuková interpretácia dramatického textu či dramatickej predlohy pre hudobné divadlo, sólové inscenácie, verejné čítanie, verejné kázne, výtvarné happeningy, slam poetry atď.³⁴

Odlišnosť recitácie od divadla jedného herca spočíva podľa autorov hesla v charaktere predlohy (poézia nie je primárne určená pre divadlo), s čím sa však dá v kontexte prístupu dnešných inscenátorov k výberu predlôh na inscenovanie a tiež v kontexte ich interaktivity (kontaktnosti) v improvizácii polemizovať. V hesle sa ďalej uvádza, že ekonomická výhoda divadla jedného herca spočíva predovšetkým v jeho priestorovej prispôsobivosti a prenosnosti. Neostrosť hranice medzi umeleckým prednesom a divadlom jedného herca je spôsobená napríklad i tým, že sa v inscenáciách používajú rôzne reprodukčné mechanizmy (auditívne, vizuálne nahrávky) a spoluúčinkujú v nich ďalšie osoby, ktoré však nesmú byť protagonistami.

Ak v hesle niečo chýba, tak je to aspoň zmienka o pedagogických variantoch a súvislostiach divadla jedného herca.³⁵ Pri charakterizácii typu postáv by bola tiež vítaná poznámka o tom, že v rámci interaktívnosti sa postavami môžu stať aj diváci.

33 PP – AZ [P. Pavlovský – A. Zemančíková]. Divadlo jedného herca. [Heslo]. In PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Základní pojmy divadla. Teatrológický slovník*, s. 74.

34 Tamže, s. 74 – 76.

35 Ďalšou významnou oblasťou, v ktorej sa v súčasnosti pracuje s divadlom jedného herca, je voľnočasová (neformálna) pedagogicko-výchovná a umelecká prax a formálne vzdelávanie a výchova. Napr. v metodickéj príručke Eduarda Stanovského, Jozefa Sabola a Anny Ďurníkovej sa chápe ako typ umeleckého prednesu drámy, v ktorom recitátor pracuje iba s hlasom, k jeho divadelnému podaniu dochádza vtedy, ak sa z neho stáva herec, ktorý sa maskuje, oblieka sa, mení hlasy či sa vžíva do postavy. Podľa STANOVSKÝ, E. – SABOL, J. – ĎURNÍKOVÁ, A. *Divadlo jedného herca a divadlo poézie a prózy (Čo s voľným časom VII)*. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum, 2002, s. 14. Niektoré podoby či typické výrazové herecké prostriedky divadla jedného herca sa uplatňujú aj pri formálnom vzdelávaní v rámci využívania postupov tvorivej dramatiky v para-divadelných, t. j. v školských vzdelávacích a výchovných situáciách na základných a stredných školách. Ide napr. o krátke pantomímy, improvizované etudy a akcie, divadlo bábok (od ich vytvorenia až po ich oživenie), predmetové divadlo či o hranie rolí aj prostredníctvom umeleckého prednesu monológov. Podľa SZYMIK, E. – KOVÁČOVÁ, Z. Theatrical and quasi-theatrical forms in first stages of school education in Poland = Formy teatralne i parateatralne w polonistycznej edukacji wczesnoszkolnej w Polsce. In *Journal of modern science*, 2017, roč. 35, č. 4, s. 65 – 76. [online]. [cit. 10. 06. 2025]. Dostupné na internete: <http://www.jomswsge.com/Formy-teatralne-i-parateatralne-nw-polonistycznej-edukacji-wczesnoszkolnej-nw-Polsce,84816,0,1.html>.

Absentuje i bližšie odôvodnenie zaradenia verejných kázní do súvisiacich podôb divadla jedného herca, vrátane chápania obsahu pojmu verejné. Téma kázní by sa však mohla prepojiť s problematikou ďalších foriem náboženských aktivít, v ktorých je ústredným aktérom iba jedna osoba, t. j. nielen s kňazmi, ale aj so šaman-skou, čarodejníckou (a pod.) činnosťou. Ide zároveň o aktivity, v ktorých je prítomná protodivadelnosť.

Vzhľadom na nárast performatívnosti v autorskom čítaní a jeho rozšírenie by bolo v prípade revitalizácie hesla vhodné analyzovať aj vzťah formy divadla jedného herca k autorskému čítaniu. Napríklad subjektívnosť výrazu autora v rámci autorského čítania je výsledkom uplatnenia jeho vlastného, osobného aspektu, t. j. jeho „ja“ vo výpovedi, čo sa spolu s ostatnými výrazovými kvalitami prejavuje nielen v intonácii, tempe, dôraze, sile, ale tiež vo výbere jazykových prostriedkov.³⁶ Popri scénickom rozdelení priestoru sú teda podstatnou zložkou autorského čítania osobité polohy rečového a psychosomatického prejavu autora³⁷, čo umožňuje jeho interdisciplinárne rozmanitú charakterizáciu – nielen z hľadiska scénovanosti či scénic-kosti, ale aj umeleckého prednesu (recitácie), proxemiky, posturologie, neverbálnej komunikácie, charakterizácie dramatickej postavy, naratológie, orálnej histórie, ľudového rozprávačstva, terapie, keď však liečebný účinok nie je primárnou funkciou ako v naratívnej terapii³⁸ atď. Všetko sú to aspekty, ktoré nájdeme aj vo formách divadla jedného herca.

V ďalšom hesle z uvedeného slovníka s názvom *Monodráma* je pojem divadlo jedného herca paradigmaticky usúvzťažnené. Určenosť monodrámy pre divadlo jedného herca sa v ňom konštatuje ako najbežnejšia, uvádzajú sa aj základné spôsoby slovnej komunikácie interpreta podľa typu adresáta. Môže ísť o (1) samovravu v špecifickej situácii verejnej samoty, (2) monológ určený konkrétnemu neprítomnému adresátovi, (3) fiktívny dialóg, v ktorom repliky od adresáta neexistujú, prípadne sa (4) „hovoriaci môže obracať priamo na recipienta. (...) Tu je však neostrá hranica medzi monodrámou a epickým rozprávaním v ich forme.“³⁹ Monodráma je pre Pavlovského jednoznačne žánrom, nie inscenačnou formou.

NÁVRH FORMULÁCIE POJMU DIVADLO JEDNÉHO HERCA

Výsledkom našej kritickej analýzy je zistenie, že ak sa aj v slovníkovej či inej skúmanej teatrologickej literatúre vyskytuje termín divadlo jedného herca, vo väčšine charakterizácii dominuje zameranie na hereckú či slovesnú zložku. Základom

³⁶ Viac pozri ŽILKA, T. – BELIČOVÁ, R. Subjektívnosť výrazu. [Heslo]. In PLESNÍK, L. *Tezaurus estetických výrazových kvalít*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2011, s. 43.

³⁷ V zmysle schopnosti textu v literárnej komunikácii spôsobiť „zmeny v psychike príjemcu“. In MIKO, F. *Text a štýl : K problematike literárnej komunikácie*. Bratislava : Smena, 1970, s. 128.

³⁸ ZEMAN, V. *Autorské čtení ve světle narativní psychologie*. Praha : Ústav pro výzkum a studium autorského herectví, 18. 2. 2023, s. 1 – 19. [online]. [cit. 10. 6. 2025]. Dostupné na internete: <https://www.autorskeherectvi.cz/post/zeman-vit-autorske-cteni-ve-svetle-narativni-psychologie-2022>.

³⁹ PP [P. Pavlovský]. Monodrama. [Heslo]. In PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Základní pojmy divadla. Teatrologický slovník*, s. 182 – 183.

pomenovávaní znakov formy divadlo jedného herca sú termíny, ktoré sa vzťahujú na dramatické umenia, najmä na divadelné. Len veľmi okrajovo sa argumentuje poznatkami z iných umeleckých druhov alebo sa používa pojmoslovie a vysvetlenia z iných vedných disciplín. Výnimku predstavuje iba heslo v *Teatrologickém slovníku*, ktoré má aj interdisciplinárny charakter.

Pojem divadlo jedného herca by na základe vyššie konštatovaného mal obsahovať:

(1) paradigmatické pojmové usúvzťažnenie s obdobnými sólovými formami vo všetkých umeleckých druhoch, s kultúrnymi prejavmi a spoločenskými prejavmi vo verejnom priestore, ktoré obsahujú istú mieru divadelnej inscenovanosti (napríklad prostredníctvom pojmov ako sólove inscenované verejné vystúpenie, sólový výstup, sólový typ kultúrneho alebo umeleckého prejavu, sólove subkultúrne vystúpenie/prejav),

(2) vysvetlenie podstaty aj špecifik divadelnosti formy ako súčasť divadelnej kultúry, či už z pohľadu štrukturalistických alebo iných najrozšírenejších divadelných teórií, vrátane ponoru do vývinu a podôb formy divadla jedného herca v historickom a súčasnom svetovom a domácom divadelnom kontexte,

(3) zahrnutie pojmov súvisiacich so súčasnými formami divadla jedného herca, napr. monodráma, monológ, one (wo)man show, theatre of solo actor, theatre of solo puppeteer, stand-up, performer, monodramatickosť, monologickosť, dialogickosť atď.,

(4) interdisciplinárne prepojenie s vysvetľovaním a chápaním iných sólových umeleckých, kultúrnych a spoločenských foriem v ďalších umenovedách, kultúrnej antropológii, pedagogike atď. (napr. umelecký prednes, akčné umenie, kázne, šamanské rituály, pedagogické využitie, terapia a i.) a poukázanie na prítomnosť divadelných výrazových prostriedkov v nich, vrátane ich spôsobu chápania a vysvetľovania divadelnosti, jej premenlivosti,

(5) uvedenie najtypickejších príkladov kompozičných a výrazových prostriedkov divadla jedného herca, aj s obrazovým a iným dokumentačným materiálom.

Na základe vyššie uvedeného navrhujeme takúto východiskovú definíciu hesla:

Divadlo jedného herca je primárne sólovou divadelnou formou, ktorá je v každej divadelnej kultúre prítomná či už vo verejných alebo súkromných divadlách, a to od najstarších čias po súčasnosť. Je pre ňu príznačné vytváranie postáv iba jedným hercom/jednou herečkou, pričom ostatné postavy môžu vznikať buď priamym konaním herca, alebo interaktívne v spolupráci s divákmi, ktorí sa stávajú aktérmi divadelného diania, vďaka čomu sa scénický a dramatický priestor neustále dynamicky mení. Postavy môžu byť interpretované aj s pomocou technických, materiálových a iných prostriedkov (audio, video, filmové dokrútky, animovanie reálnych predmetov, bábok atď.) alebo s pomocou umelcov (hercov, hudobníkov, spevákov a pod.), ktorí sú marginálne zapojení do vytvárania deja. Postavy môžu byť hercom tvorené s využitím bežných, najčastejšie činoherných, pantomimických, tanečných (a pod.) hereckých výrazových prostriedkov, ale i prostriedkov s výrazným aspektom subjektívizácie, ako sú umelecký prednes, terapia, dialogické konanie atď. K výrazovým a významovým zmenám môže dôjsť aj zmenou postoja k zvolenej predlohe (rozprávač, svedok, recitátor, herec ako civilná osoba a pod.).

Pre divadlo jedného herca sú tiež charakteristické základné divadelné kompozičné a výrazové prostriedky, vďaka ktorým je najčastejšie prepojené s divadelnou kultúrou a s aktuálnym dobovým chápaním divadelnosti. Predlohy, na základe ktorých divadlo jedného herca vzniká, môžu mať literárnu, hudobnú, výtvarnú (atď.), ale i neumeleckú podobu, pričom príbehová (širšie významová, naratívna) rovina inscenácie môže vzniknúť aj na základe improvizácie či v spolupráci s divákmi. Forma je paradigmaticky prepojená so všetkými druhmi umení, kultúrnych a spoločenských prejavov inscenovaným a estetizovaným sólovým konaním hlavného aktéra vo verejnom priestore, t. j. je prítomná v hudobnom, tanečnom (performer), výtvarnom (akčný umelec, performer), literárnom (autorské čítanie, umelecký prednes), filmovom (one (wo)man show) a divadelnom (theatre of solo actor, theatre of solo puppeteer, one (wo)man show, stand-up) umení, v ľudovej kultúre (rozprávači), v náboženských a animistických kultúrach (kňazi, šamani, čarodejníci, druidi a pod.), vo formálnych i neformálnych pedagogických a terapeutických kontextoch.

ZÁVER

Výrazová škála používaných prostriedkov v súčasných inscenáciách divadla jedného herca je mimoriadne široká. Nájdeme medzi nimi činoherne, prednesovo, poeticky, multimediálne, performatívne, vizuálne, pohybovo, pantomimicky, zvukovo (atď.) tvarované produkcie. Uvedená forma je tiež prítomná vo veľkej šírke rôznych druhov umení, má teda aj interdisciplinárny, intermediálny či multimediálny charakter. Práve vďaka tejto neustálej a veľkej paradigmatickej rozmanitosti, či už v historickom pohľade alebo z hľadiska súčasnej estetiky, je formu divadla jedného herca vzhľadom k zmienenej výrazovej variantnosti pomerne zložitú jednoznačne tvarovo definovať. Premennivosť základného tvaru divadla jedného herca vo vyššie uvedených verejných komunikačných situáciách má znakový charakter, t. j. je jednou z jeho charakteristík.

LITERATÚRA

CORVIN, Michel. *Dictionnaire encyclopédique du théâtre II. L – Z*. Paris : Bordas, 1995. 1013 s. ISBN 978-20-40-2713-43.

ČÁSTEK, Miroslav. *Divadlo jednoho herce*. Praha : Divadelní ústav, 1980. 35 s.

ČVANČARA, K. *Divadelní příručka. Podrobné návody, pokyny a rady se zvláštním zřetelem na ochotnictvo venkovské*. Praha : Zemědělské knižkupectví A. Neubert, 1914. 313 s.

IVANČOVÁ, Lena – SMORADOVÁ, Viktória. K vymedzeniu stand-up comedy na Slovensku. Genologické, spoločensko-kultúrne a jazykovo-štylistické špecifiká. In *Slovenské divadlo*, 2022, roč. 70, č. 4, s. 348 – 360. DOI: <https://doi.org/10.31577/sd-2022-0024>. ISSN 0037-699X.

JUSTL, Vladimír. Čtvrstoletí „DJH“ ve Viole aneb chvála slova. In *Divadlo jednoho herce. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*. (Ed. Vladimír Justl). Praha : Svaz českých dramatických umělců, 1989, s. 161 – 167.

JUSTL, Vladimír a kol. *Divadlo jednoho herce. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*. Praha : Svaz českých dramatických umělců, 1989. 326 s.

KOLEKTÍV. *Encyklopédia dramatických umení Slovenska 2. M – Ž*. Bratislava : Veda, 1990. 712 s.

- KÖNIGSMARK, Václav. K otázce autorského a inscenačního pojetí divadla jednoho herce. In *Divadlo jednoho herce. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*. (Ed. Vladimír Justl). Praha : Svaz českých dramatických umělců, 1989, s. 140 – 152.
- KRET, Anton. *Milka a jej monodramatické divadlo*. Bratislava : Pozsony/Pressburg/Bratislava, 2017. 79 s. ISBN 978-80-85474-84-8.
- KRET, Anton. *Pokus o výklad a spresnenie niektorých pojmov a termínov z oblasti dramatického umenia*. Banská Bystrica : Akadémia umení 1998. 42 s. ISBN 80-967894-1-4.
- MIKO, František. *Text a štýl : K problematike literárnej komunikácie*. Bratislava : Smena, 1970. 167 s.
- MIKOLA, Marián. *Vademecum začínajúceho divadelníka. Minimum*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 1998. 89 s. ISBN 80-7121-178-8.
- MINÁRIK, J. Starodávne monológy, dialógy a dramatické scény. In *Slovenské divadlo*, 2001, roč. 49, č. 4, s. 294 – 315. ISSN 0037-699X.
- MINTZ, Lawrence. E. Standup Comedy as Social and Cultural Mediation. In *American Quarterly*, 1985, roč. 37, č. 1, s. 71 – 78. [online]. Dostupné na internete: <https://sci-hub.se/10.2307/2712763>. ISSN 0003-0678.
- MISTRÍK, Miloš. *Milka Zimková. Aktorka slowacka*. Wrocław : Wrocławskie Towarzystwo Przyjaciół Teatru, 2011. 126 s. ISBN 978-83-62290-28-4.
- НЕЧАЄНКО, Тетяна Василівна. Театр одного актора: комплементарність засобів і прийомів ідейно-емоційної виразності сценічного формотворення моновистав (Divadlo jedného herca: komplementárnosť prostriedkov a techník ideovej a emocionálnej expresivity javiskového formovania monológov). In *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2024, roč. 25, č. 1, s. 404 – 409, 16. 5. 2024. [online]. Dostupné na internete file:///C:/Users/dagma/Downloads/302109-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-697177-1-10-20240416.pdf. ISSN 2409-0506.
- MÜLLER, Václav. *Malý divadelní slovník*. Brno : Městské kulturní středisko, 1977. 132 s.
- ORGOŇOVÁ, Oľga – BOHUNICKÁ, Alena – ZAMIŠKOVÁ KRAJČ, Barbora – PAŠUTHOVÁ, Zdenka. *Slovník divadelných profesionalizmov*. Bratislava : Vysoká škola múzických umení, 2019. 175 s. ISBN 978-80-8195-059-9.
- PAVIS, Patrice. *Divadelný slovník*. Bratislava : Divadelný ústav, 2004. 542 s. ISBN 80-88987-24-5.
- PAVIS, Patrice. *Dictionnaire du Théâtre*. Paríž : Messidor, 1987. 477 s. ISBN 2-209-05918-6.
- PAVLOVSKÝ, Petr. Divadlo jednoho herce z hlediska obecné teorie umění (kvantitativní aspekty druhů umění). In *Divadlo jednoho herce. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*. (Ed. Vladimír Justl). Praha : Svaz českých dramatických umělců, 1989, s. 117 – 122.
- PAVLOVSKÝ, Petr a kol. *Základní pojmy divadla. Teatrologický slovník*. Praha : Libri, Národní divadlo, 2004. 348 s. ISBN 80-7277-194-9 (Libri), ISBN 80-7258-171-6 (Národní divadlo).
- PAVLOVSKÝ, Petr – ZEMANČÍKOVÁ, Alena. Divadlo jednoho herce. [Heslo]. In *Divadelní revue*, 2000, roč. 11, č. 2, s. 91 – 94. ISSN 0862-5409.
- PLESNÍK, Lubomír. *Tezaurus estetických výrazových kvalit*. 2. dopl. vyd. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2011. 484 s. ISBN 978-80-8094-924-2.
- POŠÍVAL, Zdeňek. *Základy pojmů v dramatickém umění. Volně podle Otakara Zicha*. Praha : Střeďočeské krajské kulturní středisko, 1988. 115 s.
- SEMIL, Małgorzata – WYSIŃSKA, Elżbieta. *Słownik współczesnego teatru*. Warszawa : Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1990. 429 s. ISBN 83-221-0444-8.

- SCHMARC, Vít. Středověký Mastičkář – nesmiřitelný svár hlavy a zadnice. In *Divadelní revue*, 2006, roč. 17, č. 2, s. 3 – 13. ISSN 0862-5409.
- STANOVSKÝ, Eduard – SABOL, Jozef – ĎURNÍKOVÁ, Anna. *Divadlo jednoho herca a divadlo poézie a prózy (Čo s voľným časom VII)*. Banská Bystrica : Metodicko-pedagogické centrum, 2002. 40 s.
- SVEJKOVSKÝ, František. Mastičkář. In SVEJKOVSKÝ, František. *Z dějin českého dramatu. Latinské a latinskočeské hry tří Marií*. Praha : Karlova univerzita, 1966, s. 108 – 133.
- SZYMIK, Eugeniusz – KOVÁČOVÁ, Zuzana. Theatrical and quasi-theatrical forms in first stages of school education in Poland : Formy teatralne i parateatralne w polonistycznej edukacji wczesnoszkolnej w Polsce. In *Journal of modern science*, 2017, roč. 35, č. 4, s. 65 – 76. Dostupné internete: <http://www.jomswsge.com/Formy-teatralne-i-parateatralne-nw-polonistycznej-edukacji-wczesnoszkolnej-nw-Polsce,84816,0,1.html>. ISSN 1734-2031.
- The concise oxford companion to the theatre*. (Ed. Phyllis Hartnoll). Oxford – New York : Oxford university press 1996. 568 s. ISBN 0-19-282574-7.
- The Penguin dictionary of the theatre*. London : Market House Book, 2004. 668 s. ISBN 0-141-02002-4 .
- VÍTEK, Svetozar. *Dramatické umění. Úvod do studia. Systematický výklad. 1. díl*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 124 s.
- WALTER, Rudolf. *Divadlo jednoho herce*. Praha : Divadelní ústav, 1970. 30 s.
- ZÁVODSKÝ, Vít. Jeden herec = divadlo. In *Divadlo jednoho herce. Sborník vyznání a úvah, statí a dokumentů*. (Ed. Vladimír Justl). Praha : Svaz českých dramatických umělců, 1989, s. 168 – 170.
- ZEMAN, Vít. *Autorské čtení ve světle narativní psychologie*. Praha : Ústav pro výzkum a studium autorského herectví, 18. 2. 2023, s. 1 – 19. [online]. Dostupné na internete: <https://www.autorskeherectvi.cz/post/zeman-vit-autorske-cteni-ve-svetle-narativni-psychologie-2022>.

Dagmar Inštitorisová
Katedra žurnalistiky a nových médií
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
B. Slančíkovej 1
949 01 Nitra
E-mail: dinstitorisova@ukf.sk
ORCID: 0000-0002-3384-5195

Dora Čechova
Katedra literární tvorby
Vysoká škola kreativní komunikace
Na Pankráci 420/54
140 00 Praha 4 – Nusle
Česká republika
E-mail: cechovad@vskk.cz
ORCID <https://orcid.org/0009-0008-6170-5596>.